

ZDA VIDIJO DLJE KOT OSTALE DRŽAVE

Vojna v Ukrajini na svetovni geopolitični šahovnici

Vrh Nata v Vilni v začetku julija je nakazal, da v dogledni prihodnosti ni nikakršne možnosti za pogovore o rešitvi ukrajinske krize. Vojna se bo očitno samo še stopnjevala, saj ZDA in njeni zavezniki še vedno upajo, da bodo Rusiji zadali vojaški poraz, čeprav to očitno presega zmogljivosti ukrajinske vojske. Nadaljevanje te vojne, ki se je spremenila v posredno vojskovanje med ZDA oziroma Natom in Rusijo, je odraz boja med velikimi silami za novo prerazporeditev interesnih sfer. Brez dvoma je bil eden glavnih vzrokov za vojno širjenje Nata do meja Rusije oziroma na območje, ki je bilo nekdanje sestavi Sovjetske zveze. V Moskvi so širjenje Nata na območje nekdanjih vzhodnoevropskih socialističnih držav sprejeli z negotovanjem, vsi alarmi pa so v Kremlju začeli zvoniti, ko so na zasedanju Nata v Bukarešti leta 2008 na vztrajanje Busheve administracije trasirali pot Ukrajine (in Gruzije) v Nato, čeprav brez konkretnega voznega reda in časovnice.

Omenjeno širjenje ameriškega vpliva je bilo povezano s prevlado tako imenovanih neokonzervativcev (angl. *neoccons*) v ameriški zunanji politiki. Njihov globalni načrt je bil predstavljen 1992 leta v tako imenovani Wolfowitzovi doktrini (ime ima po njenem avtorju, bivšem diplomatu, sicer daljnem sorodniku predsednika Woodrowa Wilsona), ki določa, da bodo ZDA preprečile vzpon katerekoli sile, ki bi lahko ogrozila ameriški primat. Rusija se je namreč pod Putinom začela ponovno vzpenjati kot vojaška, surovinska in gospodarska sila, ki bi lahko v navezi s Kitajsko ogrozila ameriško globalno hegemonijo. To je bil glavni vzrok, da se v Washingtonu niso zmenili za opozorila svojega veleposlanika v Rusiji, sedanjega direktorja Cie Williama Burnsa, »da je Ukrajina najbolj rdeča od vseh rdečih črt, ki jih je postavil Putin«, niti se niso zmenili za vse bolj neposredne grožnje ruskega vodstva, da bo Rusija s silo preprečila članstvo Ukrajine v Natu. Ruska diplomacija se je pri tem sklicevala na dokumente OVSE, »da varnost nobene države ne sme škodovati drugi državi«, oziroma da je varnost v Evropi nedeljiva (*indivisible*).

Kriminalna neumnost

Kljub temu, da je ruska stran ocenjevala, da so zaradi morebitnega članstva Ukrajine v Natu in pritiskov na rusko govoreče državljane v Ukrajini posebej s prepovedjo uporabe ruščine v šolah in javnih ustanovah ter stalnih topniških in drugih napadov ukrajinskih polvojaških formacij na območja, kjer so živeli Rusi, v katerih je izgubilo življenje najmanj 14 tisoč ljudi, ruskega napada na Ukrajino ni mogoče upravičiti. Eden najbolj znanih ameriških intelektualcev Noam Chomsky, ki je zelo kritičen do ameriške politike, je na primer ruski napad na Ukrajino ocenil v pogovoru z mano (objavljen je bil v Sobotni prilogi Dela) za »agresijo, ki je najhujša oblika mednarodnega zločina« ter za »kriminalno neumnost«, saj je Putin s tem med drugim obudil od mrtvih tudi vojaško zvezo Nato, ki je do vojne v Ukrajini bolj ali manj neuspešno iskala svoj novi smisel.

Dejstvo je, da so v Washingtonu od zasedanja Nata v Bukarešti 2008 naprej ignorirali vsa ruska opozorila. Kar je dovoljeno ZDA in državam Nata, ki so branik neoliberalnega kapitalističnega svetovnega ustroja, očitno ni dovoljeno državam, ki jih slednje štejejo za avtokratske. Kako bi denimo reagirale ZDA, če bi Rusija ali kitajska sklenili vojaški sporazum z Mehiko ali poskušale na njenem ozemlju vzpostaviti vojaške baze, ni treba posebej razpravljati, saj je odgovor na dlani. ZDA bi to brez dvoma preprečile, če bi bilo potrebno, tudi s silo, kar dokazujejo številne vojaške intervencije ZDA v latinski Ameriki in Mehiki od predsednika Woodrowa Wilsona naprej. Ali bi ZDA tolerirale stalno prisotnost kitajskih in ruskih vojnih ladij v mehiškem zalivu v bližini Floride na podoben način, kot so se Kitajci sprijaznili s stalno plovbo ameriških ladij v bližini Tajvana in LR Kitajske? Zelo verjetno ne. Še bolj drastičen primer. Kaj bi se zgodilo, če bi se na primer Kitajska začela dobrikati ali pa celo oboroževati lokalne oblasti na Havajih ali v Portoriku (dveh ozemljih, ki so jih ZDA preprosto anektirale), podobno kot ZDA sedaj oborožujejo Tajvan. Bi ZDA tako kot Kitajska v zadnjem primeru tolerirala takšne akcije? Brez dvoma niti v sanjah ne. Podobnih primerov je kar nekaj. Več avstralskih medijev je na primer vladi v Sydneyju predlagalo zato, ker je Kitajska pomagala policiji Salamonovih otokov vzpostaviti bolj učinkovit sistem, izvesti kar vojaško intervencijo in nasilno menjavo oblasti te otoške države. Zahodne države si torej odkrito lastijo pravico do vojaških intervencij in kršenja mednarodnega prava.

Realistična teorija

Če ZDA s pomočjo bivšega britanskega premierja Johnsona ne bi lansko leto preprečile podpisa mirovnega sporazuma z Rusijo, ki ga je Ukrajina načeloma sprejela, bi bilo vojne zelo verjetno konec. Dogovor je obsegal pristanek Ukrajinskih oblasti na nevtralni mednarodni status Ukrajine, kar izključuje članstvo v Natu, ruska stran pa je pristala na ozemeljsko celovitost Ukrajine, v kateri bo ruska manjšina dobila visoko stopnjo avtonomije. O polotoku Krim bi odločali kasneje. Nevtralnost Ukrajine po vzoru Avstrije, ki je sankcionirana z ustavnim aktom parlamenta po podpisu avstrijske državne pogodbe leta 1955, je ključn za dolgoročno rešitev krize.

Na žalost sta se nevtralnosti zaradi stopnjevanja vojne in proatlantske orientacije obeh konzervativnih vlad odpovedali tudi Finska in Švedska. Ali sta obe državi, sedaj ko sta kot članici Nata potencialni tarči ruskih raket, bolj varni, kot sta bili kot nevtralni državi z relativno dobrimi odnosi z Moskvo? Zelo verjetno ne, je logični odgovor na to vprašanje.

Tako imenovana realistična teorija mednarodnih odnosov med ameriški politiki ni posebej dobro sprejeta, čeprav je njen največji zagovornik profesor univerze v Čikagu John Mearsheimer. Teorija izenačuje interese vseh držav, tako zahodnih demokracij kot tudi tako imenovanih avtokratskih držav, saj sloni na predpostavki, da imajo vse države enake varnostne interese. Idealno stanje je ekvilibrij oziroma ravnotežje sil in v končni konsekvenci mir, kar je na primer bivši ameriški predsednik Richard Nixon skupaj z državnim sekretarjem Henryjem Kissingerjem dokazal 1972. leta z normalizacijo odnosov z LR kitajsko. Liberalni intervencionisti iz obeh ameriških vodilnih strank, ki so zadnja leta prevzeli krmilo zunanje politike ZDA, državam, ki jih štejejo za avtokratske (seveda to ne velja za ZDA naklonjenim avtokracijam) ne priznavajo enakega mednarodnega statusa. To vodi v razpad mednarodnega prava, ki ne razlikuje med pravicami suverenih držav ne glede na njihovo velikost.

Problem imperija v zatonu

Potem ko so ZDA 1944. leta kot daleč najmočnejša država na svetu na konferenci v Bretton Woodsu diktirale ustroj povojnega liberalnega kapitalističnega sistema, je prišlo do oblikovanja tako imenovanega washingtonskega konsenza. Slednji je tudi formalno uzakonil

globalni politični sistem pod vodstvom ZDA. Kljub temu je ameriška globalna moč začela postopno relativno upadati saj je padla od skoraj polovice svetovnega bruto proizvoda, ki so ga ZDA ustvarjale ob koncu druge svetovne vojne, na današnjih približno 19 %. ZDA se soočajo s tipičnimi problemi imperijev v zatonu. Končuje se namreč era ameriškega unilateralizma, ki jo bo nadomestil multipolarni ustroj sveta. Slednjemu vodilne ameriške elite, ki so se navzele britanske imperialne mentalitete, kategorično nasprotujejo. Vojaško industrijski kompleks in obveščevalne agencije imajo vse večji vpliv na odločanje, mimo legalnih institucij, skupaj s predsednikom in kongresom na čelu.

Predsednik Donald Trump je proces upadanja ameriške moči poskušal zaustaviti z lansiranjem doktrine »America first«, ki naj bi obnovila ameriško gospodarsko in finančno premoč, ki jo sedanja Bidnova administracija nadaljuje z veliko mero agresivnosti ne samo do Kitajske, ampak tudi do svojih evropskih in drugih zaveznic. Svoje nacionalne interese so ZDA postavile pred vse druge, tudi interese svojih najtesnejših evropskih zaveznic v okviru Nata, kar posebej občuti Nemčija. ZDA so namreč na najbolj grob način pokončale njeno vzhodno politiko, ki jo je začel pred mnogimi leti zahodnonemški kancler Willy Brandt, zato ker se je po mnenju vodilnih ameriških politikov Nemčija gospodarsko preveč navezala na Rusijo, kar ni v skladu z njihovimi strateškimi interesi čimbolj oslabiti Rusijo kot potencialnega nasprotnika. Evropski politiki, ki so svojo legitimnost v preteklosti v veliki meri utemeljevali na zavezništvu z ZDA in njenim odločilnim posegom v evropske zadeve predvsem v prvi in drugi svetovni vojni ter v hladni vojni, po drugi strani niso sposobni udejanjiti zamisli bivšega francoskega predsednika De Gaulla o Evropi, ki bo neodvisna od vseh velikih sil, tudi od ZDA.

Ameriški vazali

Omenjena podrejenost je pripeljala do tega, da so evropske države oziroma EU pristale, kot ugotavlja znani grški politik in ekonomist Janis Varoufakis, v podrejenem vazalnem, skoraj polkolonialnem odnosu do ZDA.

To stanje je pogojevalo nastanek teorije in prakse o mednarodnem redu, ki temelji na pravilih, ki jih v skladu s svojimi strateškimi interesi postavljajo v Washingtonu. Prva verzija omenjene teorije je nastala v času Obamove administracije.

Zamisel, da bi morala biti Amerika svetovni voditelj oziroma »nepogrešljiva država« (*indispensible nation*), je po mnenju pokojne ameriške državne sekretarke Madeleine Albright pogojena s tem, da »ZDA vidijo dlje kot ostale države«. Ideja o misijonarski vlogi ZDA je sicer globoko zasidrana v zavesti bele protestantske evangeličanske manjšine. Po tej skorajda religiozni razlagi so ZDA od boga izbrana država, ki ji je usojeno globalno vodstvo (eden od najbolj znanih privrženecv te usmeritve je bivši državni sekretar Mike Pompeo). Na splošno naj bi veljalo, da so ZDA, pa tudi zahodni anglosanksonski svet, na neki način boljši od preostalega sveta, kar pomeni, da imajo določene pravice pa tudi privilegije, ki jih ostale države sveta nimajo.

Najnovejši avtorji teorije o ameriški izjemnosti (*American exceptionalism*) oziroma pravilih so sprva nameravali novi mednarodni red utemeljiti na pravu. Katerem? Mednarodnem? Notranjem Ameriškem? Politologi so hitro ugotovili, da utemeljitev te teorije na pravu ni mogoča kljub njegovi še tako široki in ohlapni razlagi, zato so jo nadomestili s pravili, ki so bolj ohlapna in jih je mogoče spreminjati glede na različne interese. Predsednik Barack Obama je to teorijo prevedel v prakso, ko je varnostni svet OZN leta 2014, ko so ZDA prvič bombardirale Sirijo, obvestil, »da so ZDA intervenirale zakonito zato, ker je bila sirska vlada nezmožna ali pa ni hotela preprečiti islamski državi, da bi uporabljala njeno ozemlje za svoje akcije«.

Prvič so sicer Američani oziroma Nato to doktrino uporabili brez teoretičnega utemeljevanja v napadu oziroma bombardiranju ZR Jugoslavije 1999. leta, do katerega je prišlo brez soglasja varnostnega sveta, pa tudi v napadu na Irak 2003. leta, ki ga je generalni sekretar OZN Kofi Annan označil za ilegalnega, ker je bil v nasprotju z mednarodnim pravom in ustanovno listino OZN.

Tako kot Putin v primeru intervencije v Ukrajini se je tudi Obama v pismu varnostnemu svetu skliceval na 51. člen ustanovne listine, ki dopušča kolektivno samoobrambo. Obamove argumente so zahodne države podprle, Putinove pa zavrnile, čeprav je šlo v bistvu za enako, po mednarodnem pravu prepovedano vojaško intervencijo. ZDA niso imele pravico intervenirati v Siriji, kaj šele da bi okupirale dele njenega ozemlja. Da bi intervencijo upravičile, so zato posegle po sistemu, ki temelji na pravilih, ki so jih same postavile. Tako je nastalo razmejevanje med po njihovem mnenju legitimnimi (čeprav po mednarodnem pravu nelegalnimi) intervencijami in utemeljenimi (obrambnimi) akcijami, ki so v skladu z mednarodnim pravom, in ustanovno listino OZN. ZDA so imele po razlagi uradnega Washingtona legitimno pravico oziroma interes za intervencijo v Siriji in zasedbo dela njenega ozemlja (ter krajo njene nafte), čeprav je to v nasprotju z mednarodnim pravom. Ruska vojska je po drugi strani prisotna v Siriji legalno, saj je prišla na povabila sirske vlade, delovanje Wagnerjeve vojske v Afriki, ki jo financira ruska država, pa je v območju sive cone. Ameriški politolog Daniel Larison je ugotovil, »da je red, ki temelji na pravilih, zato samo slogan za prikritje ilegalnih dejanj«.

Različne pravice

Na omenjeni red prisegajo tudi naši politiki. K njegovemu uveljavljanju sta pozvali na primer tako predsednica države Nataša Pirc Musar kot tudi zunanja ministrica Tanja Fajon. Slednja je na sestanku svetovnega gospodarskega foruma letos v Davosu požela priznanje proameriških politikov in medijev s pozivom k spoštovanju omenjenih pravil. Pri tem ni odveč pripomniti, da naša ustava omenja samo mednarodno pravo. Pravila, ki jih postavljajo v Washingtonu, nimajo nobene osnove v mednarodnem pravu. Vsaj predsednica države, ki je po poklicu pravica, bi se morala tega dobro zavedati. Omenjanje nujnosti spoštovanja omenjenih pravil pomeni zato zgolj priseganje na politično lojalnost ZDA.

Po razlagi zagovornikov te teorije imajo pravico do uveljavljanja teh pravil, ki so v nasprotju z mednarodnim pravom, samo demokratične države, ne pa tudi tako imenovane avtokratske države, ki se ne uvrščajo med prijateljice ZDA. Z nastankom teh pravil so se zahodne države pod vodstvom ZDA v bistvu odrekle suvereni enakosti držav, ki je nastala po podpisu tako imenovanega westfalskega miru leta 1648, ki je končal ne samo najdaljšo evropsko vojno, ki je trajala kar 30 let, ampak je vzpostavil tudi suvereno enakost držav. Temu lahko sledi v mednarodnih odnosih samo zakon džungle in pravica močnejšega.

Bivši svetovalec predsednika Jimmyja Carterja za nacionalno varnost Zbigniew Brzezinski, ki je veljal poleg Henryja Kissingerja za najbolj vplivnega ameriškega geostratega, je v svoji knjigi z naslovom *Velika šahovnica* (1997) postavil tezo, da bo boj za nadzorstvo nad centralno Azijo določil bodočega svetovnega hegemonu. S to tezo se je Brzezinski pridružil angleškemu

geografu Halfordu Johnu MacKinderju, sicer profesorju na London School of Economics, ki je v začetku prejšnjega stoletja (1919) prišel na dan s teorijo, da bo tista država, ki bo nadzorovala vzhodno Evropo, zagospodarila nad osrednjim območjem, to je centralno Azijo, in si na ta način pridobila nadzorstvo nad svetovnim otokom, to je Evrazijo skupaj z Afriko. S tem bi postala svetovni hegemon. Po drugi strani bi Sovjetska zveza oziroma današnja Rusija brez Ukrajine izgubila status velike sile. To teorijo poskušajo današnji ameriški politiki udejanjiti z vojno v Ukrajini, saj vztrajajo pri njenem poteku (ne glede na žrtve) do morebitnega poraza Rusije. To bi ZDA omogočilo ne samo nadzor nad centralno Azijo, ampak tudi bistveno oslabitev njene glavne tekmice, to je LR Kitajske. Omenjeni scenarij je malo verjeten, saj bi Rusija poraz verjetno preprečila z vsemi sredstvi, ki jih ima, kar bi vodilo v tretjo svetovno vojno.

Zapletena pot do miru

Ukrajina je, gledano s tega zornega kota, pomembna za vse velike sile. Ameriški politiki ne skrivajo več, da njihov cilj ni več samo padec Putina, ampak tudi razbitje Ruske federacije, po drugi strani pa je Ukrajina zanimiva tudi za Kitajsko, saj je njeno ozemlje ključnega pomena za dokončanje tako imenovane nove svilnate poti do Bližnjega vzhoda in Evrope, s katero bi se izognila morebitni ameriški blokadi pomorskih poti do Kitajske. Zaradi strateškega pomena Ukrajine za vse tri velike sile bo pot do miru v Ukrajini še dolga in zapletena. Pod pogojem, da ne bo prišlo do spopada z jedrskim orožjem (podpredsednik ruskega nacionalnega varnostnega sveta Dimitrij Medvedjev namreč odkrito grozi, da bo Rusija v primeru vojaškega poraza uporabila atomsko orožje), bo zmagala tista stran, ki ima večje vojaške, gospodarske in človeške potencialne. Rusija je v tem pogledu v veliki prednosti, kljub veliki tuji pomoči, ki jo dobiva Ukrajina od ZDA in Nata. Po drugi strani pa tudi Kitajska zaradi lastnih varnostnih interesov ne more dopustiti ruskega poraza.

Ker je Ukrajina za Rusijo strateško najbolj pomembna država na tem območju, bo Moskva brez dvoma vztrajala pri zmagi, za ZDA pa Ukrajina ni življenjsko pomembna država, zato ni povsem izključena niti ponovitev afganistanskega scenarija oziroma razpad Ukrajine kot unitarne države. To bi verjetno vojno razširilo tudi na okoliške države, še posebej če bi se Poljska odločila za vojaško posredovanje v zahodni Ukrajini, ki je bila do druge svetovne vojne v njeni sestavi, kar bi bil uvod v drugo, še bolj nevarno fazo te vojne.

Zmagovalci in poraženci

Vprašanje je, ali je mogoča kakšna inovativna rešitev tega konflikta? Nekateri analitiki na primer menijo, da bi lahko prišla v poštev deljena suverenost nad spornimi ozemlji, oziroma tako imenovani kondominij, ki je bil v zgodovini nekajkrat že uporabljen, čeprav brez posebnega uspeha. Dokler bosta obe strani vztrajali pri vojaški zmagi, noben kompromis seveda ni mogoč.

V tem trenutku je najbolj verjetno, da bo konflikt v Ukrajini tlel še veliko let, tako kot korejska kriza, ki traja že 70 let. V tem primeru bo prišlo do dolgoročne politične destabilizacije Evrope, kar za ZDA niti ne bi bila slaba možnost, saj so si celotno obdobje hladne vojne prizadevale preprečiti tesno povezavo zahodne Evrope, posebej Nemčije, z Rusijo in preko nje s Kitajsko, ki jo poskušajo za vsako ceno zaustaviti v njenem razvoju.

Edina država, ki je zaenkrat izšla iz vojne v Ukrajini kot zmagovalka, so ZDA, oziroma njena oboroževalna industrija, poleg Ukrajine pa je Evropa najhujša, očitno tudi dolgoročno poraženka. Nekateri analitiki opozarjajo, da bi ZDA utegnile sprožiti s pomočjo Tajvana v vlogi žrtve podobno posredniško vojaško intervencijo tudi proti Kitajski, ki je končna tarča, ker je edina država, ki potencialno lahko ogrozi ameriški imperij oziroma njegov globalni primat. Tudi v tej posredniški vojni bi ZDA ubile dve muhi na en mah; poleg Kitajske bi bili bistveno oslabljeni tudi dve njeni največji zaveznici, Japonska in južna Koreja. Če bi omenjeni državi vzpostavili dolgoročno gospodarsko integracijo s Kitajsko, bi namreč lahko nastal največji inovacijski in produkcijski center na svetu, kar absolutno ni v interesu ZDA. Omenjeni državi morata zato tako kot Evropa ostati podrejeni ameriškim strateškim interesom.

Evropa, še posebej pa Nemčija, se zaradi vojne v Ukrajini, ki jo evropske politične elite (razen nekaj mednarodnih izjem) kolektivno podpirajo, že sooča z deindustrializacijo. Povzročila bo ne samo številne politične krize, splošno gospodarsko nazadovanje ter velik padec življenjske ravni, ampak tudi dolgoročni zaton Evrope kot relativno avtonomnega globalnega dejavnika.

Mirovno gibanje

Slovenija se je kot neodvisna država pridružila zahodnim državam, oziroma EU in vojaški zvezi Nato. Slednja se je iz načeloma obrambne organizacije, v katero smo se v dobri veri včlanili, spremenila v izrazito ofenzivno in vse bolj globalno vojaško zvezo. Znašli smo se med državami, ki si prizadevajo za nadaljevanje globalnega neoliberalnega kapitalističnega sistema v okviru ameriškega unilateralizma, ki se vse bolj odmika od strateških interesov Evrope.

Kljub tem dejstvom evropske politične elite, vključno s slovensko, nimajo poguma niti vizije, da bi stopile na samostojno pot, na kateri bi Evropa ostala oziroma postala celina miru in sodelovanja, ne pa prostor nove oborožitvene tekme. Ogromna finančna sredstva (1,2 milijarde evrov), ki jih bo vlada v prihodnjih letih namenila za oboroževanje po diktatu Natovih vojnih strategov, bi morali namesto tega vložiti v nakup opreme, ki bo naši vojski omogočala uspešen boj z naravnimi nesrečami, v obnovo države po katastrofalnih poplavah in neurjih in za saniranje našega propadajočega zdravstva ter socialnega sistema zaradi hitro starajočega se prebivalstva. Vodilne stranke (z izjemo Levice) in njihove elite so povsem podlegle pritisku mednarodnih militaristov. Pot iz te zagate je v oblikovanju močnega neideološkega mirovnega gibanja, ki se bo zavzemalo za mir kot osnovno globalno dobrino, ki je vse bolj ogrožena, in ki bo izvajalo pritisk na oblast, da se bolj dejavno zavzame za politiko miroljubnega sožitja. Edino mir zagotavlja napredek, prijateljstvo in blagostanje. Končno nas k temu zavezuje tudi naša ustava, ki v 124 členu pravi, da »pri zagotavljanju varnosti država izhaja predvsem iz mirovne politike ter kulture miru in nenasilja«.

Gledano v celoti, novi mednarodni militaristični val vse bolj spominja na podobne procese, ki so pripeljali do prve svetovne vojne. Zgodovina je očitno res slaba učiteljica.

Dolgoletna libanonska vojna se je končala, ko je vsem vpletenim stranem zmanjkalo moči in ko nobena stran ni bila sposobna zmagati. Ali se bo to zgodilo tudi v tem primeru, je za zdaj nejasno, ker Rusija, kot pravijo poznavalci, nikoli ni tako močna, kot se zdi, in tako šibka, kot trdijo njeni nasprotniki. Glede na to, da razpolaga z jedrskim orožjem, po mnenju uglednega kritika ameriške zunanje politike Jeffreyja Sachsa Ukrajina ne more zmagati, Rusija pa izgubiti, čeprav predsednik Biden zaradi notranjepolitičnih razlogov oziroma predsedniških volitev nadaljuje s politiko krvavenja Ukrajine. V vsakem primeru bo imel izid vojne v Ukrajini dolgoročne negativne globalne posledice, ki jih bomo poleg sveta še posebej občutili v Evropi.